

URESNIČEVANJE PRIZADEVANJ MEDNARODNIH NEVLADNIH ORGANIZACIJ SKOZI OZN: PRIMER AMNESTY INTERNATIONAL**

Povzetek. Formalna pravila delovanja in pogosto nasprotovanje, ali vsaj zadržanost držav pri dopuščanju večje vloge nevladnih organizacij (NVO) v sistemu Organizacije združenih narodov (OZN), so in še predstavljajo oviro za večjo vključenost NVO, zlasti s področja človekovih pravic. Kljub temu, da je minilo že 70 let od nastanka OZN, ostaja (aktivna) vloga NVO v medvladnih forumih občutljiva tema, še posebej ko gre za vprašanja človekovih pravic. Delovanje Amnesty International (AI), najuglednejše NVO s področja varstva človekovih pravic, je konsistentno s poslanstvom OZN. AI se zavzema za svet, v katerem so vsakomur zagotovljene temeljne človekove pravice. Od leta 1964 ima tudi posvetovalni status pri ECOSOC (Economic and Social Council – Ekonomski in socialni svet) in si ves ta čas aktivno prizadeva za to, da bi človekove pravice igrale prepoznavno vlogo v sistemu OZN ter da bi se pod njegovim okriljem tudi učinkovito uveljavljale. V prispevku bom predstavila delovanje AI pri OZN, z namenom pokazati na možnosti (so)delovanja NVO pri OZN. Ocenila bom prispevek te nevladne organizacije k postavljanju in uveljavljanju standardov prava človekovih pravic, k spremljanju njihovega uresničevanja, posvetila pa se bom tudi vlogi, ki jo ima AI pri zagovarjanju ukrepov v primeru kršitev človekovih pravic. Na koncu bom ovrednotila še pomen AI pri institucionalnem razvoju OZN.

Ključni pojmi: nevladne organizacije, človekove pravice, mednarodno pravo človekovih pravic, Organizacija združenih narodov, Amnesty International

* Metka Naglič, direktorica za področje kampanj in komunikacij Amnesty International Slovenija.

** Pregledni znanstveni članek.

Uvod¹

Vabilo k sodelovanju pri tej številki revije sem prebrala neko julijsko jutro, ko sem se v slovenski pisarni *Amnesty International* (AI) pripravljala na "akcijo" za tisti dan. Bila je 20. obletnica genocida v Srebrenici. Sodelovali smo pri spominskem shodu in v Ljubljani postavili stojnico, kjer so mimoidoči lahko podpisali peticijo bosanskim oblastem, naj odločneje ukrepajo pri iskanju še vedno pogrešanih žrtev tistega tragičnega pokola leta 1995. Še preden smo do konca postavili info točko, nas je nek mimoidoči "podučil", da naslavljamo napačne akterje; po njegovem mnenju naj bi bila vsega kriva Organizacija združenih narodov (OZN). Takšne in podobne opazke so utrdile mojo odločnost prispevati k tej pomembni tematski številki ob 70. obletnici OZN. Če si za hip dovolim odmisлити tragičnost Srebrenice, zgodba OZN, zlasti ko gre za njegovo vlogo pri zagotavljanju temeljnih človekovih pravic, še zdaleč ni (tako) preprosta.

Kljub drugim pomembnim regionalnim povezavam držav in splošnemu, predvsem javnemu prepričanju, da o številnih žgočih tematikah sodobnega sveta OZN ne odloča (več), ta še zmeraj igra vlogo osrednjega foruma aktivno sodelujočih predstavnikov ogromne večine držav sveta, ki lahko tam prispevajo k razreševanju globalnih problemov (Terlingen, 2010: 377). V nadaljevanju besedila tako ne bom predstavila zgolj nevladnih organizacij (NVO), ampak tudi kontekst, v katerem te delujejo, oboje pa bom ponazorila na primeru AI. Kriterija za izbor primera sta dva: 1) dejstvo, da gre za eno najuglednejših NVO na svetu ter 2) moje večletne praktične izkušnje z delovanjem te NVO. V sklepnem delu bom na osnovi predhodno podanih znanj in spoznanj na kratko orisala še "pot naprej" za odnos med OZN in NVO. Naj poudarim še, da namen prispevka ni podrobneje dokumentirati vseh (ne)formalnih načinov sodelovanja NVO z različnimi institucijami in ljudmi v OZN ter zgodovinski razvoj te mednarodne organizacije (med drugim o tem Hachez, 2008; Chadwick, 2002; Szazi, 2012). Tak pristop bi močno presegel predvideni obseg članka. Tovrstne vidike delovanja NVO bom vključevala le, če bo to potrebno za razumevanje razvoja vključenosti NVO v sistem OZN. Poudarek bo, kot nakazano, na vsebinski prepletenosti NVO v različnih delih OZN in njenih posledicah, zlasti z vidika tistih NVO, ki si skozi OZN prizadevajo za spoštovanje človekovih pravic, z AI kot osrednjo študijo primera.

¹ V besedilu uporabljena moška oblika se enakovredno nanaša na ženski in moški spol.

Opredelitev (mednarodnih) nevladnih organizacij

NVO je mogoče opredeliti kot “vsako organizacijo, ki ni vzpostavljena z medvladnim sporazumom” (E/RES/288 (X)), “vključno z organizacijami, ki sprejemajo člane, ki jih določijo državne oblasti, če to članstvo ne posega v svobodno izražanje pogledov organizacije” (E/RES/1296 (XLV)). Velja dodati, da so v članstvo NVO običajno vključene fizične osebe, ni pa temu vedno tako. Nekatere vplivne NVO sploh nimajo članstva. Med NVO na področju zagovorništva človekovih pravic je taka organizacija *Human Rights Watch* (HRW).² Za NVO je značilna neodvisnost od neposrednega nadzora katerekoli vlade, niso vzpostavljene kot politična stranka, niso kriminalna skupina in niso usmerjene v ustvarjanje dobička (če ustvarijo dobiček, mora biti porabljen za namene delovanja NVO). Izraza NVO v času pred OZN niso splošno uporabljali (čeprav je bila civilna družba akter svetovne politike tudi pred tem). Društvo narodov je uradno govorilo o povezovanju z zasebnimi organizacijami; številna takšna telesa so se imenovala mednarodni inštituti, mednarodne zveze ali preprosto mednarodne organizacije (Willetts, 2002).

Willetts opozarja na nekaj nejasnosti glede termina “nevladne organizacije”, saj gre za institucije, ki delujejo na lokalni, nacionalni, regionalni ali globalni ravni. Kot pravi, do začetka 90. let 20. stoletja večina lokalnih in regionalnih NVO ni sodelovala v transnacionalnih aktivnostih. “Nevladna organizacija” je običajno pomenila nacionalno telo, regionalna in globalna telesa pa so se imenovala “mednarodne” nevladne organizacije (MNVO). Zaradi večjega angažiranja lokalnih organizacij na mednarodni ravni, zlasti prek velikih tematskih mednarodnih konferenc, se je poimenovanje MNVO uporabljalo redkeje ali sploh opuščalo, v splošno rabo pa je prešel termin NVO, ki je torej zajemal tako lokalne kot mednarodne nevladne organizacije (Willetts, 2002).

K temu, da so NVO postale zelo pomemben dejavnik v sodobni mednarodni skupnosti, je bistveno pripomogel tudi tehnološki napredek: razmah sodobnih komunikacij, ki omogočajo takojšnje in poceni stike po celem svetu, pa tudi pocenitev fizičnega dostopa (razvoj prometne infrastrukture). Na ta način NVO mnogo lažje izvajajo svoje poslanstvo, ki je po vsebinski plati bolj kompleksno, kot se morda zdi na prvi pogled.

Kot ugotavljata John Boli in George M. Thomas, so “v temelju ideologij in struktur NVO naslednja osnovna načela svetovne kulture: univerzalizem, individualizem, racionalna prostovoljska oblast, vera v napredek in svetovno državljanstvo” (Boli in Thomas, 2015: 337). “Univerzalizem” med

² HRW ima približno 400 zaposlenih po celem svetu. Zaposluje strokovnjake s področja človekovih pravic, vključno s strokovnjaki za posamezne države, pravniki, novinarji, akademiki različnih strok ter nacionalne pripadnosti. Za razliko od AI, HRW nima članstva. Ostale podrobnosti so dostopne prek <https://www.hrw.org/> (11. 3. 2016).

drugim pomeni, da je lahko vsaka zainteresirana oseba aktiven član, vsakdo kjerkoli pa je lahko koristnik. "Individualizem" se izraža v dejstvu, da so člani NVO večinoma le posamezniki ali združenja posameznikov, z vidika strukture pa tudi skozi sprejemanje odločitev po načelu ena oseba en glas. Racionalno prostovoljsko oblast avtorja vidita v tem, da NVO delujejo, kot da bi imele vse pristojnosti za implementacijo svojih politik oziroma odločitev: "[z]agovarjajo svoje poglede pri državah ali transnacionalnih korporacijah ter izražajo moralno obsojanje, če njihove prošnje niso uslišane" (Boli in Thomas, 2015: 338). Mednarodne NVO so namensko orientirane, imajo formalizirane strukture in so pozorne na postopke. "Tisto, za kar si NVO prizadevajo, je v bistvu racionalni napredek – ne groba ideja 19. stoletja, da bodo parni stroji in železnice vodile v nebesa na zemlji, ampak bolj razpršen in vgrajen koncept "razvoja", ki trenutno prevladuje" (Boli in Thomas, 2015: 339). Vsa ta načela pa se združijo v ideji svetovnega državljanstva. "Kot poglavitne nosilke svetovne kulture mednarodne NVO prevajajo razpršeno globalno identiteto in avtoriteto svetovnega državljanstva v specifične pravice, zahteve in priporočila za vedenje države" (Boli in Thomas, 2015: 340).

Willetts razlikuje med štirimi tipi organiziranosti, za katere se NVO odločajo, če želijo delovati transnacionalno. V preteklosti so prevladoval formalne mednarodne NVO. Kasneje je internet spodbudil povezovanje v mreže (primer je recimo Koalicija za vzpostavitev Mednarodnega kazenskega sodišča).³ NVO vzpostavljajo tudičasne mreže, namenjene lobiranju za oblikovanje konkretne politike glede problema, ki je na dnevnem redu mednarodne konference (t. i. *caucus*).⁴ Obstajajo pa tudi mreže NVO, katerih namen je zagotavljati bolj neposreden dostop do procesa oblikovanja politik (Willetts, 2008). Nekaj odmevnih kampanj, pri katerih je sodeloval AI, kaže na to, da NVO v praksi nekako prehajajo med prvimi tremi organizacijskimi oblikami oziroma pristopi ter pri svojem delu uporabljajo različne načine: denimo prizadevanja za sprejem pogodbe o nadzoru trgovine z orožjem je AI izvajal samostojno (kot mednarodna NVO), v sodelovanju s koalicijo za nadzor trgovine z orožjem (organizaciji IANSA in Oxfam⁵), skupaj z drugimi pa si je prizadeval za najboljšo možno verzijo končnega besedila tudi na konferencah, kjer so države dejansko sprejele pogodbo.⁶

³ *International Criminal Court. Več o tem sodišču dostopno prek <https://www.icc-cpi.int> (11. 3. 2016).*

⁴ *Vrsta NVO se je denimo povezala pred in v okviru podnebne konference v Parizu, ki je potekala novembra 2015. To niso bile le NVO s področja okolja, ampak tudi AI in HRW (slednji sta tudi članici Human Rights and Climate Change Working Group; več o tej skupini prek <http://climaterights.org/> (14. 3. 2016)).*

⁵ *Več informacij o IANSA (International Action Network on Small Arms) je dostopnih prek <http://www.iansa.org/> (11. 3. 2016), o Oxfam pa na <https://www.oxfam.org/> (11. 3. 2016).*

⁶ *Za odličen prikaz zgodovinskih prizadevanj NVO za omejevanje trgovine z orožjem po posameznih etapah, vključno s predstavitvijo napredka, ki ga predstavlja ta pogodba, glej Wood in Abdul-Rahim (2016).*

Veliko NVO danes prevzema vlogo izvajalcev odločitev mednarodnih organizacij, recimo na področju razvojne in humanitarne pomoči.⁷ Pomembna razsežnost delovanja pa je tudi zagovorništvo, denimo na področju človekovih pravic in okolja. Pri čemer zlasti pri slednjih ne gre poudarjati le sodobnosti: zgodovinsko sta boj za ženske pravice in za odpravo suženjstva imela močno transnacionalno nevladno noto.⁸

Nevladne organizacije in OZN

Ustanovna listina (UL) OZN v svoji preambuli in prvem členu jasno poudari bistvo svojega nastanka: obvarovati prihodnje rodove strahot vojne. V tej zvezi so med drugim izpostavljene človekove pravice, dostojanstvo, enakopravnost, pravičnost, socialni napredek, boljši življenjski pogoji v večji svobodi. UL vključuje "vstopno točko", skozi katero so se NVO lahko formalno vključile v delo OZN. Eden od poglavitnih organov OZN, to je Ekonomski in socialni svet (*Economic and Social Council* – ECOSOC),⁹ sme, med drugim, Generalni skupščini (GS) OZN, članom OZN ter zainteresiranim specializiranim ustanovam sistema OZN dajati priporočila "z namenom, da se zagotovi dejansko spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svobodščin za vse ljudi" (62. člen UL). V skladu z 71. členom UL sme ECOSOC tudi "ukreniti vse, kar je primerno, za posvetovanje z nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z zadevami, spadajočimi v njegovo pristojnost". Izraz "posvetovalni status" je bil izbran namerno, saj NVO nikoli niso bili predvideni kot akterji, ki bi bili del postopka sprejemanja odločitev, lahko pa so, kot "sve-tovalci", na nek način sodelovali pri njihovem oblikovanju (Willetts, 2000).

⁷ Na primer Visoki komisar OZN za begunce pri zagotavljanju pomoči sodeluje s številnimi lokalnimi nevladnimi organizacijami (podrobneje prek <http://www.unhcr.org/pages/49c3646c2f6.html> (14. 3. 2016)). Med njimi je recimo tudi Adra, ki je v jeseni 2015 in še naprej v letu 2016 aktivna tudi pri zagotavljanju pomoči beguncem, ki grede prek Slovenije.

⁸ Ena najstarejših organizacij za človekove pravice je Anti-Slavery International, ustanovljena leta 1839, ki si še danes prizadeva za odpravljanje (moderne) suženjstva (več o njeni zgodovini dostopno prek http://www.antislavery.org/english/who_we_are/our_history/default.aspx (14. 3. 2016)). Leta 1902 je skupina vodilnih ameriških sufražetek v Washingtonu na sestanku, ki so se ga udeležile ženske iz 11 držav, ustanovila International Alliance of Women for Suffrage and Legal Citizenship. Na sestanku v Berlinu dve leti kasneje so ustanovili organizacijo z imenom International Woman Suffrage Alliance, ki je postala ena pomembnejših mednarodnih organizacij za zagovarjanje volilnih pravic za ženske. Več o organizaciji, ki deluje še danes, dostopno prek <http://womenalliance.org/what-is-iaw> (14. 3. 2016).

⁹ ECOSOC je edini organ OZN, ki ima opredeljen formalni okvir za sodelovanje z NVO, ne predstavlja pa edinega načina vključevanja NVO v sistem OZN. Prek 1.300 NVO je danes povezanih z Oddelkom za javne informacije (Department of public information), kar je razvidno iz <http://outreach.un.org/ngo-relations/membership/dpingo-directory> (14. 3. 2016). Od leta 1975 deluje tudi Služba OZN za zvezo z NVO (UN Non-Governmental Liaison Service), namenjena razvijanju konstruktivnih odnosov med OZN in civilno družbo (več o službi dostopno prek <https://www.unngls.org/> (14. 3. 2016)).

Ob ustanovitvi OZN je bila dosežena že ena prvih zmag z vidika vključevanja nevladnih institucij v OZN. "Prvi osnutek UL ni vseboval nobene omembe, povezane z aktivnim sodelovanjem OZN z zasebnimi institucijami. Različne skupine, večinoma, a ne zgolj iz ZDA, so na konferenci v San Franciscu, ki je leta 1945 ustanovila OZN, lobirale, da bi se to popravilo". Uspelo jim je ne samo to, temveč tudi okrepiti vlogo OZN glede ekonomskih in socialnih tem ter hkrati dvigniti status ECOSOC na raven enega "poglavitnih organov" OZN (Willetts, 2002).

Prva resolucija ECOSOC, ki je opredeljevala sodelovanje z NVO, je bila sprejeta leta 1950 (E/RES/288B (X)) in še vedno predstavlja ogrodje tovrstnega sodelovanja. Resolucija iz leta 1968 (E/RES/1296 (XLV)) je predvidela nove postopke za posvetovanje, uvedla novo obvezo poročanja NVO na štiri leta ter predvidela postopek za izključitev. Resolucija E/RES/1996/31 je zgolj "posodobila" obstoječi režim, brez kakšnih revolucionarnih sprememb. Hachez navaja Willettsa, da je edina pomembna sprememba iz leta 1996 ta, da se NVO, ki delujejo le v eni državi, dovoljuje, celo spodbuja, da zaprosijo za posvetovalni status, kar je bilo pred letom 1996 izjema (Hachez, 2008: 52, 55). So se pa v tej zvezi pojavljala zelo praktična vprašanja; npr. to, kaj lahko te organizacije same, brez povezovanja, dosežejo prek OZN takrat, ko jim primanjkuje finančnih sredstev in/ali kadrov za vzdrževanje redne navzočnosti v Ženevi in/ali New Yorku (Willetts, 2000).

ECOSOC predstavlja vstopno točko tudi v smislu fizičnega dostopa do OZN. Omogoča navzočnost na konferencah, srečevanje z akterji, neformalne razprave s predstavniki držav, izmenjavo informacij, lobiranje, prejetje informacij OZN, podajanje lastnih informacij, intervencije na sestankih ECOSOC ter govore – odvisno od statusa, ki ga ima posamezna NVO pri ECOSOC.¹⁰ ECOSOC pozna tri skupine oz. statuse za NVO. Prva skupina so t. i. splošne NVO, ki pokrivajo skoraj vsa področja ECOSOC, druga so NVO, ki pokrivajo določene vsebine dela ECOSOC, vendar lahko bistveno prispevajo h kvalitetnejšemu delu na teh vsebinah,¹¹ tretja skupina pa so NVO na t. i. "rosterju" (gre za ožje specializirane NVO). NVO iz prve skupine lahko aktivno sodelujejo v vseh debatah in sejah ECOSOC in njegovih pododborih ter predložijo pisne izjave in predloge glede dnevnega reda sej. V drugo skupino, s posebnim statusom, so vključene tematsko opredeljene NVO – med njimi najdemo tudi AI. Njihov status je podoben tistemu, ki ga imajo NVO s splošnim statusom, le da ne morejo posredovati predlogov v zvezi z dnevnim redom sej. Na "rosterju" pa so NVO, ki imajo posvetovalni status

¹⁰ V praksi številne institucije OZN danes sicer ne sodelujejo z NVO zgolj zato, ker imajo te formalni status pri ECOSOC, ampak zaradi specifične podpore, ki jo pričakujejo od njih (Martens, 2006: 386).

¹¹ Največ NVO je v tej skupini, po zadnjih podatkih prek 3.200 (NGO branch; dostopno prek <https://esango.un.org/civilsociety/displayConsultativeStatusSearch.do?method=search&sessionCheck=false> (14. 3. 2016)).

ali podoben odnos s kakšno drugo specializirano agencijo ali drugo institucijo v okviru sistema OZN. Sicer pa se organizacije, ki so vključene v tretjo skupino, lahko udeležijo le sestankov, kjer gre za zadeve z njihovega konkretnega vsebinskega področja. Posamezne skupine NVO je mogoče razlikovati tudi po tem, kako lahko predložijo svoje prispevke: to je formalno omogočeno le NVO iz prvih dveh skupin. NVO iz prve skupine so upravičene do prispevkov v obsegu do 2.000 besed, tiste iz druge pa v obsegu do 500 besed. NVO na "rosterju" lahko svoje prispevke pripravijo in predložijo le, če jih k temu povabi Generalni sekretar OZN, odbor ECOSOC za NVO ali sam ECOSOC. Le NVO iz prvih dveh skupin lahko podajo tudi ustne izjave, ob predhodni odobritvi odbora ECOSOC za NVO (Volger, 2010: 496–497).

V prvih dveh desetletjih delovanja OZN se je po mnenju opazovalcev v razpravah ECOSOC, pa tudi na splošno v delovanju OZN, čedalje bolj čutil vpliv NVO, zlasti na področju človekovih pravic. NVO so se povezovale tudi z drugimi organi OZN, kot "dejanski partner, ki se mu ni mogoče izogniti v upravljanju svetovnih zadev" (Hachez, 2008: 53–54). Po koncu hladne vojne, ko je bilo konec sumničavosti nekdanjih socialističnih držav do NVO, se je aktivnost NVO izjemno povečala, vsebinsko pa je bilo posebej intenzivno njihovo sodelovanje na tematskih konferencah OZN (Hachez, 2008: 59–60). Tako so se po Willettsu (2000) na nekaterih področjih – poleg človekovih pravic še rast prebivalstva in trajnostni razvoj – NVO iz "perifernih svetovalcev drugorazrednega statusa v diplomatskem sistemu" pretvorile "v sodelujočega z visokim statusom v središču pripravljanja politik". Žal se ta trend ni v celoti udejanjil v praksi sprejemanja ključnih političnih odločitev, kar dokazuje nezainteresiranost držav za sicer izjemno pomembno poročilo generalnega sekretarja OZN, predstavljeno julija 1998, "o ureditvah in praksah sodelovanja NVO v sistemu OZN"¹² (Alger, 2003: 409–410). Kasneje se je OZN z Milenijsko deklaracijo zavezal dajati več priložnosti zasebnemu sektorju, NVO in civilnemu sektorju na splošno.¹³ Generalni sekretar OZN je februarja 2003 imenoval panel uglednih strokovnjakov, ki mu je predsedoval nekdanji brazilski predsednik Henrique Fernando Cardoso,¹⁴ da bi pripravil vrsto praktičnih priporočil za izboljšanje dela OZN s civilno družbo. Tudi ta priporočila so ostala neuresničena, saj države niso kazale navdušenja, da bi NVO podelile več participatornih pravic. Izjalovil se je tudi kasnejši poskus generalnega sekretarja

¹² "Arrangements and practices for the interaction of non-governmental organizations in all activities of the United Nations system; Report of the Secretary-General" (A/53/170), dostopno prek <http://www.un.org/documents/ga/docs/53/plenary/a53-170.htm> (14. 3. 2016).

¹³ "United Nations Millennium Declaration" (A/55/L.2), dostopno prek <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> (14. 3. 2016).

¹⁴ "Strengthening of the United Nations system – Note by the Secretary-General (A/58/817), dostopno prek <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/376/41/PDF/N0437641.pdf?OpenElement> (14. 3. 2016).

OZN, Kofija Annana, da bi države članice v svojem poročilu pred svetovnim vrhom OZN septembra 2005¹⁵ prepričal, naj NVO podelijo več pravic do participacije; zaključni dokument vrha je vseboval le nejasno formulacijo o pozitivni vlogi NVO (A/RES/60/1; Volger, 2010: 500–501).

Dostop NVO do različnih delov sistema OZN tako ostaja neenakomeren. Skrb glede tega je na srečanju ob 70. obletnici OZN junija 2015, posvečenemu OZN in civilni družbi, izrazil podpredsednik Svetovne zveze združenj OZN (*World Federation of United Nations Associations* – WFUNA) Chang-beom Cho. Po njegovih besedah je civilna družba pogosto izključena iz postopkov sprejemanja odločitev, posamezne institucije OZN pa se različno obnašajo in omogočajo različne vstopne točke za sodelovanje (Poročilo srečanja, 2015: 3). Generalna skupščina OZN recimo precej omejuje dostop za NVO,¹⁶ medtem ko je Svet za človekove pravice precej bolj odprt. Celotno pri Varnostnem svetu (VS) OZN že od leta 1997 deluje delovna skupina NVO, ki združuje okoli 35 večjih NVO, ki se redno srečujejo s predstavniki VS OZN.¹⁷ Ta srečanja omogočajo mreženje, poglobljanje stikov in zagovornišvo tematik (Terlingen, 2011: 159).¹⁸

Ker so pri vključevanju NVO skoraj vsi deležniki "inovativni", so lahko NVO pogosto učinkovite pri svojem delu na temah, ki zadevajo OZN. Toda težava, da oblike sodelovanja niso formalizirane, je v tem, da so odvisne od dobre volje in so lahko tudi izgubljene in pozabljene (kot med drugim izraža skrb izvršni direktor Global Policy James A. Paul v Alger, 2003: 421). Kljub temu takšne "inovativnosti" ne kaže podcenjevati. Primer je t. i. Arria formula. Poimenovana je po takratnem veleposlaniku, vodji predstavništva Venezuele pri OZN, Diegu Arrii, ki je s to prakso pričel leta 1992, potem ko ga je presunila zgodba bosanskega duhovnika, ki se je zaradi razplamtele krize v nekdanji Jugoslaviji želel sestati z vsemi predstavniki držav, ki so bile tedaj članice VS OZN, a na koncu je bil le Arria tisti, ki ga je dejansko sprejel (Paul, 2003). Bistvo formule je v tem, da je nevladnim akterjem omogočeno, da na neformalnih in zaupnih sestankih opravijo iskreno izmenjavo stališč.¹⁹ K novemu formatu delovanja VS OZN so se v preteklosti zatekale tudi NVO, seveda z določeno mero previdnosti, ko gre za oceno dejanskega "učinka" teh srečanj.²⁰

¹⁵ *"In larger freedom: towards development, security and human rights for all – Report of the Secretary-General"* (A/59/2005), dostopno prek <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/59/2005&Lang=E> (14. 3. 2016).

¹⁶ *Podrobneje o tem Willetts (2000).*

¹⁷ *Več o delovni skupini dostopno prek <http://www.ngowgsc.org/> (11. 3. 2016).*

¹⁸ *Odličen pregled obstoječih in zamišljenih možnosti sodelovanja NVO z VS je v Niemetz (2014).*

¹⁹ *Več na <http://www.un.org/en/sc/about/methods/bgarriformula.shtml> (31. 1. 2016).*

²⁰ *Kot mi je zaupal kolega, ki dela v New Yorku in ne želi biti imenovan, so bila Arria srečanja na začetku precej "revolucionarna pridobitev in čeprav so še vedno pomembna, je njihov pomen danes malo manjši, deloma zaradi prepogoste rabe, deloma pa tudi zato, ker se kdaj izkoristijo v druge namene, ne za*

V preteklih sedmih desetletjih se je delovanje NVO v okviru OZN močno razvejalo, od podajanja predlogov, sodelovanja na konferencah in sestankih, (ne)formalnih srečevanj s predstavniki držav in uradniki OZN, izvajanja programov, do nadzorovanja uresničevanja mednarodnih dokumentov. A pri nekaterih državah ostaja "nezaupljivost" do odmerjanja večjega prostora oz. vloge NVO. To kaže tudi delovanje tehničnega odbora ECOSOC, ki priporoča NVO za sprejem v t.i. posvetovalni status. V obdobju med letoma 2008 in 2010 so bile na primer na omenjenem odboru naslednje, pogosto kontroverzne tematike: separatizem, terorizem, pravice lezbijk, gejev, biseksualnih in transseksualnih oseb, svoboda izražanja in človekove pravice. Določeni NVO, ki so jih nekatere države povezovale s temi tematikami, so v odboru ECOSOC za NVO naleteli na nasprotovanje dela držav pri njihovem vključevanju v posvetovalni status (Boström, 2011: 3). Takšno ravnanje držav ponuja še dodaten argument v prid aktivnemu delovanju NVO v OZN, oziroma, kot poudarjata Alston in Steiner, prav omejena razpoložljivost neodvisnih virov informacij je pripeljala do tega, da so NVO postali nepogrešljiv del sistema (Alston in Steiner, 1996: 456–457).

Človekove pravice v OZN

Človekove pravice so, ob zagotavljanju miru in varnosti ter napredka, tretji steber OZN. Institucionalno OZN na tem področju deluje na tri načine. Vodilno vlogo ima Urad visokega komisarja OZN za človekove pravice (*Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*), ki tesno sodeluje z vrsto drugih agencij, kot so Svetovna zdravstvena organizacija (*World Health Organization*), Visoki komisar OZN za begunce (*United Nations High Commissioner for Refugees* – UNHCR), ali Mednarodni sklad Združenih narodov za pomoč otrokom (*United Nations Children's Fund* – UNICEF). Na podlagi mednarodnih pogodb o človekovih pravicah, sprejetih v okviru OZN, delujejo zasebni strokovnjaki, t.i. pogodbeni telesa, ki preverjajo uresničevanje zavez držav. O uresničevanju teh obveznosti pa razpravljajo tudi institucije, ki jih sestavljajo države članice; od leta 2006 je poglaviten Svet za človekove pravice (*United Nations Human Rights Council*), katerega delo temelji na prispevku neodvisnih strokovnjakov. Pomemben rezultat teh aktivnosti je t.i. Univerzalni periodični pregled (UPP), ki so ga deležne prav vse države sveta.²¹ So pa človekove pravice čedalje bolj prisotne tudi v drugih delih sistema OZN. Konec 80. let 20.

tiste, zaradi katerih so bila uvedena. Mesečno sta vsaj dve srečanja, številna naslavljajo pomembne teme. Nedavno je bilo, npr., srečanje na temo bomb iz sodov, ki se uporabljajo v Siriji [to so sodi, ki se napolnijo z gorivom in ostrimi delci, kot so npr. žebliji, ki se z letal mečejo med prebivalstvo, op. a] ter položaj v Gazi po izraelski operaciji *Protective Edge*" (pogovor prek elektronske pošte, 24. 7. 2015).

²¹ O UPP več prek <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/UPRMain.aspx> (11. 3. 2016).

stoletja so npr. v VS OZN že razumeli, da so človekove pravice pomemben element za doseganje trajnega miru in varnosti. Dandanes si mirovni operacij brez aktivnega vključevanja varovanja človekovih pravic ni mogoče niti zamisliti (Terlingen, 2011: 157). Ena večjih sprememb je tudi odločenost VS o ničelni toleranci do vojnih hudodelstev, zločinov proti človečnosti ter genocida (Terlingen, 2010: 378).

V zadnjih desetletjih je čedalje večja vloga NVO vidna zlasti na konferencah o človekovih pravicah. Včasih seveda temu ni bilo tako. Decembra 1973, ko je AI v Parizu organiziral prvo svetovno konferenco za odpravo mučenja, bi ta skoraj odpadla. Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* – UNESCO) je namreč preklicala dovoljenje, da jo bo gostila, saj je poročilo AI kršilo pravila te mednarodne vladne organizacije, da se držav članic ne sme kritizirati.²² “Od stockholmske konference leta 1972, ko je njen generalni sekretar Maurice Strong vztrajal pri njihovi navzočnosti, je vključenost NVO postala rutina na vseh globalnih konferencah pod sponzorstvom OZN. Paralelni sestanki NVO, običajno imenovani “forumi”, so postali ne samo pomemben del posvetovanj med akterji, pač pa tudi pomembno sredstvo pritiska [na politike]” (Weissu et al., 2009: 127). To odseva oceno Yvonne Terlingen, ki je 9 let vodila pisarno AI pri OZN, iz leta 2010 o tem, kako je lažje biti v stiku z diplomati OZN na višjih ravneh, v primerjavi z obdobjem pred 20 leti – “ugotavljam, kako veliko se je spremenilo v priznavanju tega, da so NVO pomemben glas, ki mu je treba vsaj prisluhniti, tudi če ima politika prednost pri sprejemanju odločitev” (Terlingen, 2010). In prav na konferenci OZN na vrhunski ravni o trajnostnem razvoju, kjer je 193 držav septembra 2015 sprejelo Agendo za trajnostni razvoj,²³ je države v imenu civilne družbe nagovoril generalni sekretar AI Salil Shetty. “Cenjenim voditeljem” je sporočil: “/.../ Ne morete pridigati o človekovih pravicah, medtem ko izvajate množični nadzor /.../, ne morete predavati o miru, ko po celem svetu proizvajate orožje /.../, ne morete sprejeti ciljev trajnostnega razvoja, hkrati pa napadati in aretirati mirne protestnike in disidente /.../.” Ta citat je primerno izhodišče za nadaljnjo razpravo o NVO na področju človekovih pravic, ki se bo sedaj podrobneje osredotočila na AI.

²² AI je sicer našel drugo prizorišče, s konference pa so v OZN poslali več kot milijon podpisov proti mučenju, ki so bili zbrani v več kot 90 državah. Kot odgovor na ta pritisk je GS OZN sprejel svojo prvo resolucijo proti mučenju: RES 3452 (XXX).

²³ Spletna stran konference dostopna prek <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit> (14. 3. 2016).

Amnesty International in OZN

AI je mednarodni NVO, ki ima 2 milijona članic in članov ter do 7 milijonov podpornic in podpornikov. Organizacija je bila ustanovljena leta 1961, njeno osrednje področje delovanja pa je boj proti krivicam na vseh področjih človekovih pravic, od državljanskih in političnih do ekonomskih, socialnih in kulturnih. Za svoje delo je leta 1977 prejela Nobelovo nagrado za mir.

Posebnost AI je v tem, da je po svojem bistvu predvsem gibanje: člani te organizacije in njeni podporniki skrbijo za to, da sprejeta poročila in zahteve vladam ne ostanejo mrtva črka na papirju. AI na edinstven način združuje profesionalce (raziskovalce, strokovnjake na področju človekovih pravic, kampanj, komunikacij, aktivizma in zagovorništva), ki poskrbijo za raziskave, poročila in analize ter članstvo in podpornike, ki na podlagi teh gradiv kot aktivisti pomagajo pri zasledovanju ciljev AI. Delovanje AI ima tudi širši vpliv na delovanje NVO. Kot v svoji knjigi *Diplomacy of Conscience* ugotavlja Ann Marie Clark, je AI bila tista nevladna organizacija, ki je razvila in na terenu preizkusila neposredne mreže pisanja pisem in druge taktike transnacionalnih protestnih kampanj; taktike torej, ki jih danes uporabljajo številni drugi transnacionalni aktivisti v svojih prizadevanjih za okoljske, delavske in druge standarde v odnosu do vlad in podjetij (Clark, 2001).

AI v okviru decentralizacije vzpostavlja dodatne regionalne centre kot predstavništva (globalne) organizacije; obenem je že prisoten po skoraj celem svetu tudi zaradi povezovanja članstva v posameznih državah (trenutno v več kot 70). Društvo AI Slovenije deluje od decembra 1989; v letu 2016 beleži okoli 10.000 članov in podpornikov.²⁴ Pri financiranju svojih dejavnosti AI dosledno skrbi za zagotavljanje svoje nevtralnosti. Za kampanjsko delovanje ne sprejema državnega denarja, s čimer ohranja svojo neodvisnost in nepristranskost.²⁵ K odlikam AI sodijo tudi verodostojna poročila, pripravljena na podlagi lastnih raziskav na terenu, in verodostojnost. "Vlade so vidno frustrirane, ko ne morejo odpraviti navedb zoper njih kot politično motiviranih," opozarja Thakur (1994: 149). Podobno razmišlja Yvonne Terlingen, ki je med elemente delovanja AI, ki odločilno pripomorejo k tako visokemu vplivu, kot ga organizacija ima v svetu, vključila prav visoko kakovost neodvisnih raziskav, ki jih opravlja ta organizacija. Posebej pomembna se ji zdi še strateška naravnost AI, saj ta organizacija razmišlja dolgoročno, pa najsi bo to pri pripravljanju strategij ali investiranju v doseganje svojih ciljev, tudi če se slednji včasih zdijo idealistični (Terlingen,

²⁴ Več o AI na globalni ravni: www.amnesty.org; o AI Slovenije pa na www.amnesty.si (14. 3. 2016).

²⁵ AI lahko sprejme državni denar le za programe učenja človekovih pravic, toda ta sredstva ne smejo presegati 25% celotnih dohodkov. Vsak tak vir mora posebej odobriti mednarodni odbor, ki presodi morebitno tveganje tega vira za vplivanje na delo organizacije. Nekatere nacionalne sekcije AI pa državnih sredstev sploh ne sprejemajo.

2011: 177). Ne kaže pozabiti, da so nekoč tudi človekove pravice bile ideal, o katerem so posamezniki smeli le sanjati.

AI ima pisarno pri OZN v New Yorku odprto od leta 1977. Sprva je bila to "operacija ene same, visoko usposobljene ženske" (Terlingen, 2011: 134). V 70. letih 20. stoletja je malo diplomatov kaj vedelo o človekovih pravicah, zato je AI že od samega odprtja pisarne dalje igral pomembno izobraževalno vlogo. AI je veliko pozornosti posvetil tudi mreženju. Organizacija je pripravljala dogodke, na katere so bili skupaj vabljeni diplomati, uradniki OZN in člani NVO. Vzpostavila je prostor za razpravljanje o človekovih pravicah in strategijah za vzpostavitev učinkovitih ukrepov za njihovo zaščito. Po 10 letih delovanja si je pridobila veliko spoštovanja, čeprav kaže poudariti, da "/.../ aktivnosti NVO na področju človekovih pravic vlade niso bile vedno sprejete kot dobrodošle. V nasprotju z NVO s humanitarnih področij, ki jih diplomati dojemajo manj kot grožnja in bolj kot partnerje, človekove pravice ostajajo v OZN izredno občutljiva tematika. Potiskanje človekovih pravic na dnevni red ter v ustrezne razprave in postopke ostaja nenehna bitka" (Terlingen, 2011: 136).

Postavljanje standardov in institucij na področju človekovih pravic

740

Norme, ki jih danes prepoznavamo kot del prava človekovih pravic, so bile večinoma vzpostavljene skozi postopek, v katerem so odločilno vlogo odigrali AI ter nekaj drugih NVO, ugotavlja Clark (2001). Ta laskava ocena se zdi primerna za uvod v ta del prispevka. Namreč, kot je že bilo poudarjeno, kljub formalnim določilom v UL OZN ne sodelovanje NVO, kaj šele vzpostavljane novih pravnih norm in standardov, na katere vsebino bi (lahko) vplivale NVO, ni bilo samo po sebi umevno. Ko so v AI začeli intenzivneje delati na področju krepitev prava človekovih pravic, je organizacija delovala kot "outsider", ki ni imel niti statusa niti sredstev držav, na katere je skušal vplivati. Neverjetno ambiciozno je bilo, da je neka tretja stran, kot je AI, začela zagovarjati standarde, ki so terjali temeljite spremembe pri mednarodnih normah in standardih obnašanja držav na področju človekovih pravic (Clark, 2001).

AI lahko zaradi svojega dokumentiranja kršitev na terenu oceni, kakšne standarde je treba razviti. Večinoma gre za vključevanje zavezujočih določb (Terlingen, 2011: 137). Med številnimi primeri prizadevanj za dvig standardov uveljavljanja in varovanja človekovih pravic velja izpostaviti dolgotrajno delovanje AI proti prisilnim izginotjem. Sekcija AI v ZDA je leta 1980 organizirala srečanje aktivistov človekovih pravic, strokovnjakov OZN in raziskovalcev AI, iz katerega je izšlo poročilo, ki je pomembno vplivalo na nadaljnje delo na tem področju. S pomočjo skoraj 200.000 zbranih podpisov je AI v letih 1981-82 prepričal Komisijo za človekove pravice, da je

obnovila mandat delovne skupine o prisilnih ali neprostovoljnih izginotjih, kljub nasprotovanju nekaterih vlad držav, kjer je prihajalo do izginotij. V 90. letih se je začel pritisk za sprejem pravno zavezujočega dokumenta, strokovnjaki AI pa so bili tudi vključeni v pripravo osnutkov besedila za konvencijo, sprejeto leta 2006 (Terlingen, 2011: 137–140).

Seveda to ni edino področje, kjer beležimo pomembno vlogo AI. Trend odpravljanja smrtne kazni gre vsaj deloma pripisati ravno prizadevanjem AI. Organizacija je med drugim z vsem svojim znanjem in kampanjsko močjo delala za sprejem prelomne resolucije GS OZN za moratorij na izvrševanje usmrtitev s ciljem odprave smrtne kazni leta 2007 (A/RES/62/149). Vrsta diplomatov OZN je povedala, da so bili prav argumenti AI dovolj prepričljivi, da so lahko vplivali na pozitivni izid glasovanja (Terlingen, 2011: 143). AI v prizadevanjih za nove standarde tesno sodeluje z drugimi NVO tudi na drugih področjih. V zadnjem času lahko izpostavimo uspeh Koalicije za nadzor orožja ter sprejem Mednarodne pogodbe o nadzoru trgovine z orožjem leta 2013²⁶ – po dvajsetletnih prizadevanjih.

Vloga AI je jasno razvidna tudi na področju vzpostavitve institucij v okviru sistema OZN, katerih mandat je osredotočen na vprašanja človekovih pravic. Tako je pred svetovno konferenco o človekovih pravicah na Dunaju leta 1993 oživela stara ideja o posebnem visokem uradniku OZN, pristojnem za človekove pravice. Septembra 1992 je bila v okviru AI Nizozemske organizirana konferenca strokovnjakov NVO in OZN, ki so se strinjali, da bi bilo treba vzpostaviti tako institucijo. Terlingena pravi, da je bila vloga AI ključna pri zasnovi ideje, ki jo je zavzeto promoviral na pripravljanih konferencah OZN. Pomemben del te promocije je bila posebna utemeljitev predloga za vzpostavitev funkcije Visokega komisarja za človekove pravice v podrobnem poročilu, naslovljenem "Facing up to the Failures".²⁷ Decembra 1993 je predlog uspešno preстал glasovanje v GS OZN (A/RES/48/141). AI vztrajno podpira delovanje Visokega komisarja in urada z zagotavljanjem informacij o specifičnih kršitvah človekovih pravic ter z nenehnim lobiranjem, da se uradu zagotavlja dovolj sredstev za nemoteno delo (Terlingen, 2011: 149–150). AI in HRW sta si leta 2009 prizadevala tudi za večjo raven zastopanosti Visokega komisarja v OZN, natančneje, da bi se glas komisarja upošteval pri vsakodnevem sprejemanju odločitev v OZN, tudi v pisarni

²⁶ Sprejeta 2. aprila 2013, v veljavi od 24. decembra 2014. Besedilo pogodbe in druge relevantne informacije so dostopne prek <http://www.un.org/disarmament/ATT/> (12. 3. 2016). Po letu 2000 so AI, IANSA in Oxfam začele kampanjo, s katero so po svetu zbrale prek milijon t. i. fotopeticij: ljudi, ki so se fotografirali z napisom Za nadzor orožja. Predaja peticije Milijon obrazov v ZN je sprožila postopek priprave danes zavezujoče pogodbe.

²⁷ Natančneje: "World conference on human rights: Facing up to the failures: Proposals for improving the protection of human rights by the United Nations". Dokument je dostopen prek <https://www.amnesty.org/en/documents/ior41/016/1992/en/> (12. 3. 2016).

Generalnega sekretarja. "Status je pri OZN pomemben in položaj posameznika v hierarhiji OZN določa, na katere sestanke je povabljen in na katere ne" (Terlingen, 2011: 151).

Velik del aktivnosti AI je bil usmerjen tudi na oblikovanje Sveta za človekove pravice, ki je nadomestil do tedaj obstoječo in dodobra diskreditirano Komisijo za človekove pravice. Da bi lahko vplival na razpravo že od samega začetka, je AI svojo vizijo, kakšen bi moral biti nov Svet, aprila 2005 predstavil v posebnem poročilu.²⁸ Med drugim si AI prizadeva za vzpostavljanje ukrepov za imenovanje visoko kvalificiranih, povsem neodvisnih sodelavcev v Svetu, na čemer bo temeljila kredibilnost postopkov, ki jih bo sprožala ta institucija (Terlingen, 2011: 147).

Zaradi prostorskih omejitev je tukaj naštetih le nekaj pozitivnih prispevkov AI k delovanju OZN. Na kratko naj dodam, da ostaja AI pomemben vir informacij za številne poročevalce OZN in druge neodvisne strokovnjake, podpira njihovo delo, vključno z vzpostavljanjem možnosti za bolj poglobljene javne razprave o njihovih analizah, ugotovitvah in priporočilih. AI redno distribuira poročila glede držav, obravnavanih v UPP, vsem relevantnim institucijam OZN pa redno dostavlja informacije o kršitvah človekovih pravic. Za kratko ponazoritev "dnevni" aktivnosti AI naj omenim, da si AI močno prizadeva za to, da bi se stalne članice VS OZN odpovedale pravici veta v primerih genocida in drugih množičnih grozodejstev. AI pozornost posveča tudi vprašanju usposobljenosti in/ali zavezanosti kandidatov za funkcije, ki so povezane s človekovimi pravicami. Tako je julija 2015 pisarna AI v New Yorku, v sodelovanju s programsko sorodno NVO, *International Service for Human Rights*,²⁹ organizirala dogodek za kandidatke za članstvo v Svetu za človekove pravice, kjer so lahko javno predstavile svoje zaveze glede varstva človekovih pravic. Pred izvolitvijo novih članov Odbora OZN proti mučenju (*Committee Against Torture*)³⁰ oktobra 2015 pa je AI, skupaj z Združenjem za preprečevanje mučenja (*Association for Prevention of Torture*)³¹ ter Mednarodnim svetom za rehabilitacijo žrtev mučenja (*International Rehabilitation Council for Torture Victims*)³² povabila vse kandidate, naj izpolnijo poseben vprašalnik, iz katerega je bilo mogoče razbrati njihove izkušnje in veščine, primerne za opravljanje funkcije, za katero so kandidirali.

²⁸ "Meeting the Challenge: transforming the Commission on Human Rights into a Human Rights Council", dostopno prek <https://www.amnesty.org/en/documents/ior40/008/2005/en/> (12. 3. 2016)

²⁹ Več o tej organizaciji dostopno prek <http://www.ishr.ch/> (12. 3. 2016).

³⁰ Več o odboru dostopno prek <http://www.ohchr.org/en/hrbodies/cat/pages/catindex.aspx> (12. 3. 2016).

³¹ Več o združenju dostopno prek <http://www.apr.ch/> (15. 3. 2016).

³² Več o svetu dostopno prek <http://www.irct.org/> (15. 3. 2016).

Skratka, AI v okviru OZN izkoristi vse relevantne priložnosti, da promovira svoje cilje, zavedajoč se svojega vpliva in ugleda, utemeljenega na verodostojnosti raziskav, ki jih opravlja, ter milijonski mreži podpornikov po vsem svetu. Kaj pomeni delovanje AI v svetu medvladnega sodelovanja, pa najbolje ponazori osebna izkušnja ugledne članice, "ko kakšen diplomat pošlje besedilo resolucije, ne da bi ga prosili – s pripombo: 'poglej, mislim, da boš zadovoljna'" (Terlingen, 2010: 385).

Sklep

Ko gre za delovanje NVO, ki v sistemu OZN delujejo na področju varovanja človekovih pravic OZN, zgodba ni preprosta (Becker, 2013). Tovrstne NVO so soočene z nujnostjo nenehnih strateških povezovanj, navezovanj stikov, izkoriščanja in ustvarjanja priložnosti za promoviranje svojih ciljev. Zgodovina in praktične izkušnje pokažejo, da NVO na področju človekovih pravic, kljub odporu (določenih) držav, dosežejo konkretne rezultate. V članku sem to ilustrirala na primeru AI, ki pokaže tudi na nekatere specifične značilnosti delovanja NVO, kot je na primer ta, da se pri zasledovanju svojih ciljev NVO ne morejo zatekati zgolj k obstoječim formalnim možnostim sodelovanja (v okviru OZN je za koordinacijo aktivnosti NVO mandat podeljen ECOSOC). Za resnično učinkovito opravljeno delo je treba storiti mnogo več: pripraviti odlična gradiva, jih dostaviti "pravim ljudem", zgraditi mreže podobno mislečih, intenzivno lobirati, ne samo v OZN temveč tudi v domačih prestolnicah, ter seveda "zganjati hrup v medijih", s čimer se z aktivnostmi NVO seznanjajo tudi širša javnost. V prihodnje bi OZN ter seveda njegove države članice morali še bolj jasno prepoznati potencial za napredek v mednarodnem organiziranju, ki ga NVO ponujajo in dajejo s svojim znanjem, neposredno zastopnostjo ljudi in energijo, podprto z raznovrstnimi komunikacijskimi možnostmi. Z vsem tem bi lahko NVO dale nov zagon OZN in mu pomagale ohraniti trajno relevantnost. OZN namreč že danes ni "zgolj" mednarodna vladna organizacija, saj intenzivno sodeluje z najrazličnejšimi akterji, kar je z vidika razvoja in prihodnosti mednarodnega sodelovanja zelo pomembno: pravila delovanja OZN, postavljena leta 1945, preprosto niso več relevantna za današnji čas.

LITERATURA

- Alger, Chadwick (2002): *The Emerging Roles of NGOs in the UN System: From Article 71 to a People's Millennium Assembly*. *Global Governance*, 8 (1): 93–117.
- Alger, Chadwick (2003): *Evolving roles of NGOs in member state decision-making in the UN system*. *Journal of Human Rights*, 2 (3): 407–24.
- Becker, Jo (2003): *Campaigning for Justice: Human Rights Advocacy in Practice*. Stanford, California: Stanford University Press.

- Boli, John in George M. Thomas (2015): World Culture in the World Polity: A Century of International Non-Governmental Organization. V John Boli in Frank Lechner J. (ur.): *The Globalization Reader*, 334–342. Oxford: Wiley Blackwell.
- Boström, Lisa (2011): Controversial Issues in the NGO Committee. Dostopno prek <http://csonet.org/content/documents/ControversialIssues.pdf> (6. 10. 2015).
- Clark, Ann Marie (2001): *Diplomacy of Conscience*. Princeton: Princeton University Press.
- Hachez, Nicolas (2008): The Relations Between the United Nations and Civil Society: Past, Present, and Future. *International Organizations Law Review* 5, University of Leuven: 49–84.
- Martens, Kerstin (2004): An Appraisal of Amnesty International's Work at the United Nations: Established Areas of Activities and Shifting Priorities since the 1990s. *Human Rights Quarterly*, 26 (4): 1050–1070.
- Martens, Kerstin (2006): Institutionalizing societal activism within global governance structures: Amnesty International and the United Nations system. University of Bremen: Collaborative Research Centre 'Transformations of the State'.
- Niemetz, Martin Daniel (2014): Empowering Civil Society: How to Increase the Input of NGOs into Security Council Deliberation. *Journal of Human Rights Practice*, 6 (1): 69–88.
- Paul, James (2003): The Arria Formula. *Global Policy Forum*. Dostopno prek <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/185-general/40088-the-arria-formula.html> (11. 3. 2016).
- Steiner, Henry J., Philip Alston (1996): *International Human Rights in Context*. Law. Politics. Morals. Oxford University Press.
- Szazi, Eduardo (2012): *NGOs: Legitimate subjects of International Law*. Amsterdam University Press.
- Terlingen, Yvonne (2010): A Fascinating Place to Work: Nine Years Representing Amnesty International at the United Nations in New York. *Journal of Human Rights Practice*, 2 (3): 374–385.
- Terlingen, Yvonne (2011): Amnesty International's Work on Intergovernmental Organizations: A New York Perspective. V de Jonge, Wilco; McGonigle Leyh, Brianne; Mihr, Anja; van Troost, Lars (ur), *50 Years of Amnesty International – Reflections and Perspectives*, 127–179. Utrecht: SIM, Amnesty International.
- Thakur, Ramesh (1994): Human Rights: Amnesty International and the United Nations. *Journal of Peace research*, 31 (2): 143–160.
- Volger, Helmut (2010): *A Concise Encyclopedia of the United Nations*. EBSCO Publishing.
- Weiss, Thomas G., Tatiana Carayannis, Richard Joify (2009): The "Third" United Nations. *Global Governance* 15 (1): 123–142.
- Willetts, Peter (2008): Transnational actors and international organizations in global politics. V: Baylis, John, Steve Smith, Patricia Owensa (ur.) *The Globalization of World Politics*, 330–347. Oxford University Press, New York.
- Willetts, Peter (2002): What is a Non-Governmental Organization? Dostopno prek <http://www.staff.city.ac.uk/p.willetts/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM> (7. 10. 2015).

- Willetts, Peter (2000): From "Consultative Arrangements" to "Partnership": The Changing Status of NGOs in Diplomacy at the UN. *Global Governance* 6: 191–213.
- Wood, Briana, Rasha Abdul-Rahim (2016): The birth and the heart of the arms trade treaty. *International Journal on Human Rights*. Dostopno prek <http://sur.conectas.org/en/issue-22/birth-heart-arms-trade-treaty> (14. 3. 2016).

VIRI

- Govor Salila Shettyja na Vrhu OZN o trajnostnem razvoju, september 2015. Dostopno prek <http://bit.ly/1L8FYfd> (14. 3. 2016).
- Predstavitev oddelka DPI: Department of public information & Non-governmental organizations. Working together: making a difference. United Nations Department of Public Information. Dostopno prek <http://outreach.un.org/ngorelations/files/2013/08/Brochure.pdf> (8. 10. 2015).
- Poročilo s srečanja The United Nations and civil society – 70 years working together: how do we make a difference from Geneva? 22 June 2015 – Palais des Nations, Geneva. Dostopno prek [http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/77F0ED37638BB69AC1257ECA0038F954/\\$file/Final+report+-+UN+and+civil+society+22+June+2015.pdf](http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/77F0ED37638BB69AC1257ECA0038F954/$file/Final+report+-+UN+and+civil+society+22+June+2015.pdf) (8. 10. 2015).
- Ustanovna listina Združenih narodov; in Statut Meddržavnega sodišča. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, 1992.
- Spletna stran OZN. Dostopno prek <http://www.un.org/en> (14. 3. 2016).
- Spletna stran Agencije ZN za begunce. Dostopno prek <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home> (14. 3. 2016).
- Wire, maj/junij 2014. Dostopno prek https://issuu.com/amnestywire/docs/wire_mayjune14 (14. 3. 2016).